

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка**



ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Марина ГРИНЬОВА

2023 р.

**Програма і методичні рекомендації
до атестаційного екзамену
з професійної підготовки за спеціальністю
014.07 Середня освіта (Географія)**

**на здобуття освітнього ступеня «магістр»
за освітньою програмою «Середня освіта (Географія)»**

Полтава - 2023

Укладачі:

Любов ВІШНІКІНА – докт. пед. наук, професор; професор кафедри географії, методики її навчання та туризму.

Вячеслав ЄРМАКОВ – канд. геогр. наук, доцент; доцент кафедри географії, методики її навчання та туризму.

Олександр ФЕДІЙ – канд. пед. наук, доцент; доцент кафедри географії, методики її навчання та туризму.

Павло ШУКАНОВ – докт. геогр. наук, доцент; доцент кафедри географії, методики її навчання та туризму.

Шуканова Анжела Анатоліївна – канд. пед. наук, доцент; доцент кафедри географії, методики її навчання та туризму.


Хоменко Алла Василівна – канд. пед. наук, доцент; доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки.

Дзюба Тетяна Михайлівна, канд. псих. наук., доцент кафедри кризової психології.

Узгоджена на засіданні кафедри географії, методики її навчання та туризму
Протокол № 20 від «13» червня 2023 року

Завідувач кафедри _____  Анжела ШУКАНОВА

Узгоджена на засіданні кафедри загальної педагогіки та андрагогіки
Протокол № 32 від «20» червня 2023 року

Завідувач кафедри _____  Володимир МОКЛЯК

Узгоджена на засіданні кафедри кризової психології
Протокол № 3 від «12» серпня 2023 року

Завідувач кафедри _____  Ніна АТАМАНЧУК

Відповідає освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Географія)», другого (магістерського) рівня вищої освіти

Гарант освітньої програми _____  Любов ВІШНІКІНА

Затверджена вченою радою факультету історії та географії
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(протокол № 14 від 29 червня 2023 р.)

ЗМІСТ

1.	Програма Атестаційного Екзамену	4
2.	Критерії оцінювання результатів складання Атестаційного Екзамену	8
3.	Форма Атестаційного Екзамену	9
4.	Структура Атестаційного Екзамену	9
5.	Порядок оцінювання результатів Атестаційного Екзамену	10
6.	Джерела інформації, інструменти та обладнання, дозволені для використання в процесі складання Атестаційного Екзамену ...	11
7.	Програмовий зміст Атестаційного Екзамену	11
8.	Методичні рекомендації з підготовки до Атестаційного Екзамену.....	15
8.1.	Психологія старшої школи.....	15
8.2.	Педагогіка старшої школи.....	17
8.3.	Методика навчання географії у старшій школі.....	21
8.4.	Шкільне географічне краєзнавство і туризм.....	25
8.5.	Закономірності розвитку географічної оболонки.....	27
8.6.	Теорія і методологія суспільної географії.....	31
8.7.	Географічні інформаційні системи і технології в освіті...	34
9.	Інформаційні джерела для підготовки до складання Атестаційного Екзамену	36

1. Програма Атестаційного Екзамену

<p style="text-align: center;">Програмний результат навчання</p>	<p style="text-align: center;">Компоненти освітньої програми, спрямовані на формування результату навчання</p>	<p style="text-align: center;">Засоби діагностики рівня досягнення результату навчання <i>(номери за переліком питань, завдань, вправ тощо)</i></p>
<p>ПРН1. Здійснювати міжособистісну взаємодію, активну і пасивну комунікацію за допомогою усної та письмової державної мови.</p>	<p>Психологія старшої школи. Педагогіка старшої школи. Методика навчання географії у старшій школі.</p>	<p>1-10, 11-20, 21-36</p>
<p>ПРН2. <i>Знати</i> вимоги до результатів навчання за державними стандартами освіти, типовими освітніми програмами і <i>визначати</i> зміст предметних географічних компетентностей, моделювати послідовність його опрацювання з урахуванням вимог цих документів та попередніх результатів навчання учнів, їхніх освітніх потреб.</p>	<p>Методика навчання географії у старшій школі.</p>	<p>21-36</p>
<p>ПРН3. <i>Використовувати</i> знання сучасних теоретичних основ географії, методики навчання географії, позакласної роботи в загальноосвітніх і професійних навчально-виховних закладах та позашкільної роботи з учнівською молоддю.</p>	<p>Методика навчання географії у старшій школі. Закономірності розвитку географічної оболонки. Теорія і методологія суспільної географії. Географічні інформаційні системи і технології в освіті. Шкільне географічне краєзнавство і туризм.</p>	<p>21-36, 37-46, 47-61, 62-76, 77-90</p>
<p>ПРН4. <i>Вміти</i> формувати й розвивати гнучкі компетентності учнів, зокрема громадянську, патріотичну, соціальну, екологічну тощо; <i>спрямовувати</i> їхнє формування на всебічний розвиток особистості учня.</p>	<p>Методика навчання географії у старшій школі.</p>	<p>21-36</p>

<p>ПРН5. <i>Формувати</i> в учнів вміння аналізувати проблеми різних географічних регіонів Землі у зв'язку з відмінністю їхніх природних і економічних умов та культурно-історичного розвитку, використовувати знання про складний, динамічний і суперечливий процес взаємодії суспільства з природою та напрямки його оптимізації на засадах сталого розвитку.</p>	<p>Методика навчання географії у старшій школі. Закономірності розвитку географічної оболонки. Теорія і методологія суспільної географії. Географічні інформаційні системи і технології в освіті.</p>	<p>21-36, 47-61, 62-76, 77-90</p>
<p>ПРН6. <i>Знати</i> види інтеграції в навчанні, <i>добирати</i> доцільні форми, методи та засоби навчання відповідно до мети і завдань навчальних занять, вікових та інших індивідуальних особливостей учнів на засадах інклюзивної освіти.</p>	<p>Психологія старшої школи. Педагогіка старшої школи. Методика навчання географії у старшій школі.</p>	<p>1-10, 11-20, 21-36</p>
<p>ПРН7. <i>Знати</i> зміст і особливості сучасних педагогічних технологій компетентнісного, особистісного й інтегрованого спрямування та застосовувати їх із метою навчання географії, всебічного розвитку і виховання учнів.</p>	<p>Психологія старшої школи. Педагогіка старшої школи. Методика навчання географії у старшій школі.</p>	<p>1-10, 11-20, 21-36</p>
<p>ПРН8. <i>Застосовувати</i> технології розвитку в учнів критичного мислення для розуміння своїх цінностей та потреб, формування навичок рефлексії, уміння аналізувати, обґрунтовувати, доводити власну думку і ставити запитання.</p>	<p>Методика навчання географії у старшій школі.</p>	<p>21-36</p>
<p>ПРН9. <i>Знати</i> основи компетентнісного підходу до оцінювання результатів навчання учнів, <i>вміти</i> їх оцінювати та здійснювати моніторинг; застосовувати різні види, форми і способи контролю на підґрунті об'єктивності та академічної доброчесності.</p>	<p>Педагогіка старшої школи. Методика навчання географії у старшій школі.</p>	<p>11-20, 21-36</p>
<p>ПРН10. <i>Вміти</i> використовувати</p>	<p>Методика навчання</p>	<p>21-36,</p>

цифрові пристрої, їхнє базове програмне забезпечення, <i>застосовувати</i> наявні та створювати нові електронні освітні ресурси на засадах академічної доброчесності, використовувати ГІС технології в освітньому процесі.	географії у старшій школі. Закономірності розвитку географічної оболонки. Теорія і методологія суспільної географії. Географічні інформаційні системи і технології в освіті. Шкільне географічне краєзнавство і туризм.	37-46, 47-61, 62-76, 77-90
ПРН11. Використовувати безпечне освітнє електронне середовище для організації та управління освітнім процесом у дистанційному режимі, групової взаємодії, для виявлення зворотного зв'язку між учителем та учнями, рівня підготовки та потреб учнів.	Методика навчання географії у старшій школі. Географічні інформаційні системи і технології в освіті.	21-36, 77-90
ПРН12. Планувати і здійснювати освітній процес з географії із урахуванням вікових та інших особливостей учнів, створювати умови для формування їхньої адекватної позитивної самооцінки та індивідуальної освітньої траєкторії.	Психологія старшої школи. Педагогіка старшої школи. Методика навчання географії у старшій школі.	1-10, 11-20, 21-36
ПРН13. Використовувати способи самозбереження психічного здоров'я, запобігання професійному вигоранню, управління власними емоціями; застосовувати практики концентрації уваги й усвідомленого емоційного реагування.	Психологія старшої школи. Педагогіка старшої школи. Методика навчання географії у старшій школі.	1-10, 11-20, 21-36
ПРН14. Уміти знаходити й аналізувати, накопичувати й використовувати в урочному, позаурочному та позакласному навчанні географічний навчальний матеріал, поміж якого туристично-краєзнавчий.	Закономірності розвитку географічної оболонки. Теорія і методологія суспільної географії. Географічні інформаційні системи і технології в освіті. Шкільне географічне краєзнавство і туризм.	37-46, 47-61, 62-76, 77-90
ПРН15. Організовувати освітнє середовище з урахуванням правил	Педагогіка старшої школи.	11-20

<p>безпеки життєдіяльності, санітарних і проти епідеміологічних норм та правил, можливостей учнів з особливими освітніми потребами.</p>		
<p>ПРН16. Здійснювати різні види планування освітнього процесу з географії, організувати навчальні заняття різних типів, на яких застосовувати різноманітні види, форми і засоби організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.</p>	<p>Педагогіка старшої школи. Методика навчання географії у старшій школі. Географічні інформаційні системи і технології в освіті.</p>	<p>11-20, 21-36, 77-90</p>
<p>ПРН17. Застосовувати наукові методи пізнання, елементи теоретичного і експериментального дослідження в професійній діяльності та організувати дослідницьку діяльність учнівської молоді на засадах вивчення довкілля.</p>	<p>Методика навчання географії у старшій школі. Географічні інформаційні системи і технології в освіті</p>	<p>21-36, 77-90</p>
<p>ПРН18. Використовувати професійно профільовані знання і практичні навички організації туристично-краєзнавчої діяльності відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці, основ гігієнічного і медичного забезпечення</p>	<p>Шкільне географічне краєзнавство і туризм.</p>	<p>37-46</p>

2. Критерії оцінювання результатів складання Атестаційного Екзамену

Перше питання (Б1) екзаменаційного білета оцінюється за 40-бальною шкалою. Два наступні питання (Б2 і Б3) – по 30 балів.

Бали	<i>Критерії оцінювання</i>
36-40 (27-30)	<p>Студент показав вільне володіння теоретичним матеріалом, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сформулював означення понять, показав зв'язки між ними; • виклав теоретичний матеріал, передбачений питанням білета, грамотно, логічно, послідовно, з використанням необхідної термінології; • правильно навів приклади, що супроводжують відповідь; • виявив уміння ілюструвати поняття й факти власними конкретними прикладами; • відповів самостійно, без навідних запитань екзаменатора.
34-35 (24-26)	<p>Студент сформулював необхідні означення понять, показав зв'язки між ними, але:</p> <ul style="list-style-type: none"> • або допустив один-два недоліки, що не спотворюють зміст відповіді, які самостійно були виправлені; • або виклав теоретичні факти та положення з деякими порушеннями логіки та послідовності міркувань.
31-33 (22-23)	<p>Студент сформулював необхідні означення понять, показав зв'язки між ними, але:</p> <ul style="list-style-type: none"> • або допустив один-два недоліки, які не спотворюють зміст відповіді, які самостійно були виправлені після зауваження екзаменатора; • або не виділив зв'язки між елементами відтвореного матеріалу чи невдало проілюстрував його власними прикладами.
29-30 (19-21)	<p>Студент виявив поверхові знання теоретичного матеріалу, тобто:</p> <ul style="list-style-type: none"> • або не розкрив достатньо теоретичний матеріал, передбачених питанням білета, але правильно відтворив усі необхідні поняття з прикладами; • або зробив спроби викласти теоретичний матеріал, але в міркуваннях допустив помилки чи представив лише часткові приклади. Можливі недоліки у формулюваннях понять.
27-28 (17-18)	<p>Студент виявив поверхові знання теоретичного матеріалу, тобто: частково розкрив поняття, передбачених питанням білета, з недоліками в обґрунтуванні, решта відповіді відсутня чи в ній допущені грубі помилки, крім того у відтворених формулюваннях означень понять припустився помилок.</p>
19-26 (8-16)	<p>Студент виявив недостатнє знання чи розуміння найважливішої частини програмного матеріалу, тобто:</p> <ul style="list-style-type: none"> • або не розкрив теоретичний матеріал, передбачений білетом, крім того, в наведених формулюваннях частини означень понять допустив помилки; • або навів лише фрагменти теоретичного матеріалу, які не розкривають суті методів цих доведень, пропустив важливі логічні кроки та обґрунтування.
0-18 (0-7)	<p>Відповідь відсутня або не містить навіть окремих елементів правильних міркувань, що стосуються даного питання</p>

3. Форма Атестаційного Екзамену

Атестаційний екзамен (далі АЕ) для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» проводиться в усній формі.

До пакета АЕ з професійної підготовки входять:

- витяг з протоколу засідання кафедри про затвердження білетів до АЕ;
- два комплекти білетів по 30 білетів у кожному.

Атестаційний Екзамен спрямовано на перевірку теоретичних знань та практичних вмінь, набутих магістрантами упродовж навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр» із усіх освітніх компонентів професійної підготовки, засвоєння яких дозволяє скласти достатньо повне уявлення щодо психолого-педагогічних наук, сучасної географічної науки та методики навчання географії; закласти основи фахової компетентності майбутнього вчителя географії.

Кожен магістрант отримує індивідуальний екзаменаційний білет і відповідає на запитання в усній формі, попередньо занотовуючи основні положення відповіді письмово. Загальна сума балів, які студент може отримати на екзамені, складає 100.

Атестація професійної підготовки передбачає перевірку програмних результатів навчання (ПРН). Відповіді магістранти повинні бути лаконічними та логічно структурованими. У процесі відповіді магістрант має продемонструвати здатність оперувати понятійно-термінологічним апаратом із дисциплін, що винесені на АЕ; доказово обґрунтовувати причинно-наслідкові зв'язки і закономірності щодо географічних об'єктів, процесів та явищ; демонструвати прикладні вміння із психолого-педагогічних дисциплін та методики навчання географії.

Оцінка, виставлена комісією, оголошується прилюдно.

4. Структура Атестаційного Екзамену

Структуру завдань атестаційного екзаменаційного білету становлять три теоретичних питання із блоку професійної підготовки. Усього передбачено 30 атестаційних екзаменаційних білетів:

- перше питання білету із дисциплін «Психологія старшої школи», «Педагогіка старшої школи», «Шкільне географічне краєзнавство і туризм»;
- друге питання білету із дисциплін «Методика навчання географії у старшій школі», «Географічні інформаційні системи і технології в освіті»;
- третє питання білету із дисциплін «Закономірності розвитку географічної оболонки», «Теорія і методологія суспільної географії».

Наприклад:

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 до атестаційного екзамену

1. Психологічні основи організації профільного навчання у старшій школі.
2. Географічно-інформаційні технології: основні поняття та сфера застосування.
3. Географія як система наук. Схарактеризуйте поняття «Географічна картина світу» та «Емоційно-ціннісне ставлення до довкілля й людської діяльності у ньому».

5. Порядок оцінювання результатів Атестаційного Екзамену

Перше питання (Б1) екзаменаційного білета оцінюється за 40-бальною шкалою. Два наступні питання (Б2 і Б3) – по 30 балів. Підсумковий бал за атестаційний екзамен є сумою балів, отриманих за окремі питання (ПБ = Б1 + Б2 + Б3). Наступна таблиця містить загальні критерії оцінювання відповіді на питання кожного білета (залежно від рівня досягнення програмних результатів навчання) і носить дискретний характер.

Зміст оцінки	Оцінка відповіді на питання (виконання завдань) за 100-бальною шкалою			Значення оцінки
	I питання Б1	II питання Б2	III питання Б3	
Результати навчання майже повністю відповідають освітній програмі, з незначними недоліками, які не мають принципового значення	36-40	27-30	27-30	відмінно
Високий рівень результатів навчання з деякими недоліками	34-35	24-26	24-26	добре
Добрий рівень результатів навчання	31-33	22-23	22-23	
Посередній рівень результатів навчання з недоліками, достатній для професійної діяльності	29-30	19-21	19-21	задовільно
Достатньо-мінімальний рівень результатів навчання, допустимий для професійної діяльності	27-28	17-18	17-18	
Наявні окремі елементи правильної відповіді. Низькі результати навчання для професійної діяльності	19-26	8-16	8-16	незадовільно
Відсутні елементи правильної відповіді. Низький рівень результатів навчання, недопустимий для професійної діяльності	0-18	0-7	0-7	

Порядок обчислення підсумкового балу за результатами складання атестаційного екзамену.

Підсумковий бал (ПБ) за відповідь студента на атестаційному екзамені є сумою балів, одержаних за відповідь на кожне окреме питання чи виконане завдання, і у випадку трьох питань у білеті обчислюється так:

$$\text{ПБ} = \text{Б1} + \text{Б2} + \text{Б3}.$$

Отримане значення підсумкового балу переводиться у чотирибальну шкалу (*відмінно, добре, задовільно, незадовільно*).

6. Джерела інформації, інструменти та обладнання, дозволені для використання в процесі складання Атестаційного Екзамену

1. Державні документи: Закон України «Про повну загальну середню освіту» (від 16.01.2020 р.); Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
3. Національний освітньо-науковий глосарій. НАПН України. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2018. 272 с.
4. Чинні державні документи щодо організації навчання географії у старшій (профільній) школі.
5. Навчальні програми з географії для старших класів.
6. Підручники з географії для старшої школи.
7. Відкрита ГІС SAGA.
8. Стінні географічні карти та атласи.

7. Програмовий зміст Атестаційного Екзамену

Блок «ПСИХОЛОГІЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ»

1. Визначте об'єкт, предмет і основні категорії психології старшої школи.
2. Психологічні основи організації профільного навчання у старшій школі.
3. Психологічні особливості суб'єкта профільного навчання.
4. Мотивація і викладання: практичні аспекти реалізації у старшій школі.
5. Мотивація професійних досягнень.
6. Психологічні основи профільного самовизначення старшокласників.
7. Механізми психологічного впливу як один із факторів якісної освіти у старшій школі.
8. Людина у світі професій. Проблема профпридатності.
9. Основи професіографії та класифікації професій.
10. Професійно компетентність та її основні компоненти.

Блок «ПЕДАГОГІКА СТАРШОЇ ШКОЛИ»

11. Предмет, об'єкт та основні категорії педагогіки профільної школи.
12. Мета, завдання та принципи організації навчально-виховного процесу у старшій (профільній) школі.

13. Сутність і структура профільного навчання у контексті концепції Нової української школи.

14. Професійне самовизначення старшокласника як головна мета його індивідуально-особистісного розвитку.

15. Особливості організації профільного навчання в закладах загальної середньої освіти.

16. Напрями профільного навчання. Диференціація за профілями.

17. Зміст освіти у старшій (профільній) школі

18. Базові навчальні предмети у профільній школі.

19. Профільні навчальні предмети у старшій школі.

20. Спеціальні і факультативні курси в системі профільної освіти.

Блок МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

21. Нормативно-правові засади профільного навчання географії. Визначте особливості курсів географії профільного рівня та рівня стандарту.

22. Компетентнісний підхід до навчання географії у профільній школі. Схарактеризуйте предметні географічні компетентності, що формуються у профільних курсах географії.

23. Пріоритетні методи та методичні прийоми навчання географії у старшій (профільній) школі. Спроекувати фрагмент уроку географії у 10-му класі із застосуванням методу проблемного навчання.

24. Організація процесу навчання географії у старшій школі. Спроекувати фрагмент уроку-лекції географії в 11-му класі із застосуванням проблемних запитань.

25. Навчально-пізнавальна діяльність старшокласників з географії в інтерактивному режимі. Навести приклади проведення однієї з інтерактивних форм (вибір теми на розсуд студента).

26. Ділові дидактичні ігри з географії у старшій школі. Спроекувати план проведення ділової гри на уроці географії у старшій школі.

27. Система засобів вивчення географії у старшій школі. Спроекувати фрагмент уроку географії у 10-му класі із застосуванням електронної презентації.

28. Застосування графічно-знакових навчальних моделей з географії у старшій школі. Створити графічну модель пояснення поняття «географічна оболонка».

29. Формування критичного мислення старшокласників під час навчання географії. Розробити проблемні запитання з географії для використання у шкільних курсах географії 10-го і 11-го класів.

30. Контроль і облік навчальної діяльності та навчальних досягнень старшокласників. Створити компетентнісно орієнтовані завдання з географії для шкільних курсів географії 10-го і 11-го класів.

31. Застосування дидактичного тестування у профільній географічній освіті. Спроекувати дидактичний тест поточного контролю (вибір теми на розсуд студента).

32. Методика організації самостійної роботи учнів.

33. Організація і проведення географічних олімпіад у старшій школі. Спроекувати 1 теоретичне та 1 практичне завдання для шкільної олімпіади з географії.

34. Науково-дослідницька та експериментальна діяльність старшокласників географічного спрямування. Створити графічну модель структури Малої академії наук України.

35. Науково-педагогічні дослідження з методики навчання географії. Спроекувати план проведення педагогічного дослідження.

36. Компетентнісний підхід до навчання географії у профільному навчанні географії. Створити графічну модель «Різновиди географічних компетентностей здобувачів середньої освіти».

Блок «ШКІЛЬНЕ ГЕОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО І ТУРИЗМ»

37. Поняття, наукові концепції та функції географічного краєзнавства.

38. Історія розвитку географічного краєзнавства в Україні та на Полтавщині: основні етапи та сучасний стан.

39. Основні форми та методи вивчення сучасного шкільного географічного краєзнавства.

40. Краєзнавче вивчення компонентів природи рідного краю (рельєф, клімат, води).

41. Краєзнавче вивчення природних комплексів рідного краю.

42. Краєзнавче вивчення населення і господарства рідного краю.

43. Туризм як сфера господарської діяльності.

44. Основи туристичної діяльності.

45. Туристичні ресурси рідного краю.

46. Туристична складова краєзнавчо-географічної діяльності. Організація і проведення туристських походів.

Блок «ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ»

47. Географія як система наук. Схарактеризуйте поняття «Географічна картина світу» та «Емоційно-ціннісне ставлення до довкілля й людської діяльності у ньому».

48. Географічна оболонка. Схарактеризуйте склад, межі та будову географічної оболонки.

49. Параметри і рухи Землі як планети. Поясніть, які географічні наслідки спричиняють добові та орбітальні рухи Землі.

50. Літосфера та її будова. Поясніть причини та наслідки руху літосферних плит.

51. Рельєф Землі. Поясніть як впливають на формування рельєфу Землі внутрішні і зовнішні сили.

52. Екологічні проблеми літосфери. Створіть графічну модель класифікації корисних копалин за їхнім походженням.

53. Атмосфера та її значення для життя на планеті. Поясніть причини нерівномірного розподілу сонячної радіації на земній поверхні.

54. Клімати Землі. Поясніть причини різноманітності кліматів Землі.
55. Ресурсний потенціал атмосфери. Поясніть зв'язок між дією постійних вітрів та утворенням течій в Світовому океані.
56. Екологічні проблеми атмосфери. Спрогнозуйте наслідки впливу посилення «парникового ефекту» на Світовий океан.
57. Взаємодія Світового океану із оболонками Землі. Створіть графічну модель великого колообігу води у природі.
58. Взаємодія вод суходолу із оболонками Землі.
59. Екологічні проблеми гідросфери. Показати на карті регіони з найбільшим дефіцитом прісної води.
60. Біосфера та системи Землі. Створити графічну модель біоценозу.
61. Ґрунт – «дзеркало» ландшафту. Створити графічну модель ґрунтового розрізу.

Блок «ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ»

62. Методологічні основи вивчення суспільної географії.
63. Концептуальні основи формування географічної картини світу.
64. Методи наукових досліджень та їх використання у сфері суспільної географії.
65. Просторово-демографічні та соціальні концепції розвитку суспільно-географічних систем.
66. Політико-географічні теорії та глобальна трансформація суспільно-географічних систем.
67. Геополітичні та гео економічні теорії розвитку суспільно-географічних систем в умовах глобалізації.
68. Світосистема: її сутність та функціонально-компонентний склад.
69. Проблеми та перспективи розвитку України в умовах глобалізації та гео економічної трансформації світу.
70. Демографічні та соціальні концепції розвитку суспільно-географічних систем.
71. Географо-демографічні концепції геоурбаністики та розвиток суспільно-географічних систем.
72. Розвиток економічної діяльності та суспільства в умовах формування глобальної економіки.
73. Геополітика розвитку суспільно-географічних систем та формування політичної карти світу.
74. Зміст та особливості основних підходів до визначення географії людини, суспільної та соціально-економічної географії.
75. Ієрархічні рівні сучасних суспільно-географічних систем.
76. Суспільна географія України в умовах глобалізації та трансформації сучасного світового порядку.

Блок «ГЕОГРАФІЧНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ»

77. Географічно-інформаційні технології: основні поняття та сфера застосування.
78. Географічно-інформаційні технології у системі наук
79. Складові географічно-інформаційних технологій.
80. Джерела даних та організація інформації ГІС.
81. Супутникові навігаційні системи.
82. Просторовий аналіз у ГІС.
83. Растрові та векторні моделі просторових даних.
84. Дистанційне зондування Землі.
85. Географічна карта як джерело даних ГІС.
86. Картографічні проєкції в роботі з ГІС.
87. Інтернет ресурси для дистанційного зондування Землі: EO browser, USGS Earth Explorer, Earthdata Search, Giovanni
88. Відкрита ГІС SAGA (System for Automated Geoscientific Analyses).
89. Пошук, обробка і візуалізація інформації за допомогою Google Earth Pro
90. Цифрові моделі висот

8. Методичні рекомендації з підготовки для атестаційного екзамену

Блок «Психологія старшої школи»

1. Визначте об'єкт, предмет і основні категорії психології старшої школи.

Предмет, мета і основні категорії психології старшої школи. Основні завдання і функції дисципліни «Психологія старшої школи» на етапі трансформаційних змін в Україні. Місце психології старшої школи в системі психологічного знання. Методи і принципи психологічного дослідження у психології старшої школи.

2. Психологічні основи організації профільного навчання у старшій школі.

Психологічні складові організації профільного навчання: зміст, мета, принципи і напрями. Диференціація як методологічна основа профільного навчання. Категоріальний апарат профілізації. Форми та методи професійної орієнтації зі школярами: зміст, особливості та основні групи. Модель практичної методики з профорієнтації.

3. Психологічні особливості суб'єкта профільного навчання.

Місце рефлексії в процесі профільного навчання. Взаємопов'язаність зміни рефлексивних процесів особистості та її конкурентоспроможності в соціально-професійному середовищі. Рівні усвідомлення процесів особистісного та професійного розвитку та їх прояв у підлітковому і ранньому юнацькому віці.

4. Мотивація і викладання: практичні аспекти реалізації у старшій школі.

Соціально-психологічні особливості юнацького віку: старшокласник як суб'єкт власної навчальної діяльності. Роль мотивації в навчально-професійній діяльності. Професійна мотивація. Основні критерії вибору професії. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності старшокласників. Розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців. Способи контролю факторів активзації педагогом для зниження тривожності старшокласників.

5. Мотивація професійних досягнень.

Мотивація досягнення успіху. Мотивація остраху невдач. Поняття «завчена безпорадність». Процес виникнення завченої безпорадності (за Т.І. Дучимінською) та її прояви на етапах професіоналізації особистості.

6. Психологічні основи профільного самовизначення старшокласників.

Психологічний зміст професійного та особистісного самовизначення. Підходи до проблеми професійного самовизначення. Типи, рівні та етапи професійного самовизначення. Теорії професійного самовизначення. Психодинамічні теорії (З.Фройд, А.Адлер, К.Хорні). Теорія батьківських установок Еллі Роу. Сценарна теорія Еріка Берна. Теорія професійного розвитку Дж. С'юпера. Теорія рис особистості Дж. Холланда. Теорія компромісу з реальністю Е. Гінзберга.

7. Механізми психологічного впливу як один із факторів якісної освіти у старшій школі.

Змістовно-сміслова характеристика поняття «психологічний вплив». Психологічний вплив як дія. Форми соціальних впливів: наслідування, навіювання, конформність, переконання. Характеристика видів психологічних впливів.

8. Людина у світі професій. Проблема профпридатності.

Поняття і основні напрями профорієнтації. Типи професійної орієнтації. Специфічні принципи профорієнтації. Значення профорієнтації для суспільства й особистості. Структура професійно обумовленої особистості.

9. Основи професіографії та класифікації професій.

Поняття «професія», «спеціальність», «кваліфікація». Класифікації професій: Є.О. Клімова, класифікація Дж. Холланда, класифікація Кьюдера. Основні принципи вивчення професії. План опису професії. Структура професіограми. Методи професіографічних досліджень.

10. Професійно компетентність та її основні компоненти.

Поняття «професійна компетентність». Компоненти професійної компетентності: соціально-правова, спеціальна, персональна та аутокомпетентність. Екстремальна професійна компетентність за А. Марковою. Професійно важливі якості та професійні здібності. Професійно значущі психофізіологічні властивості. Професійне мислення як важливий компонент операціональної сфери професійної свідомості.

Блок «Педагогіка старшої школи»

11. Предмет, об'єкт та основні категорії педагогіки профільної школи.

Педагогіка профільної школи як галузь педагогічної науки. Профільний ступінь середньої освіти як інституційна форма індивідуалізації навчання, яка підкріплена відповідними стандартами та організаційними особливостями. Предмет, об'єкт та основні категорії педагогіки профільної школи. Предмет педагогіки профільної школи як спеціально організований, цілеспрямований, творчий процес формування ціннісно-змістовних суб'єкт-суб'єктних морально-естетичних виховуючих відносин учителів та учнівської молоді. Об'єкт педагогіки профільної школи як вся життєдіяльність старшокласника, організовані і стихійні відносини, прямі і опосередковані, позитивні і негативні впливи, що виникають у процесі становлення особистості у школі, сім'ї, оточуючому середовищі та які визначають ціннісні пріоритети соціалізації та професійне самовизначення. Категорії педагогіки профільної школи: профільне навчання, профільний ступінь загальної середньої освіти, профорієнтація, ціннісно-змістовні суб'єкт-суб'єктні відносини, розвиток особистості учня профільної школи, самовдосконалення старшокласника.

12. Мета, завдання та принципи організації навчально-виховного процесу у старшій (профільній) школі.

Мета профільного навчання. Забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки. Значення неперервної освіти впродовж усього життя. Виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання та мобільності в умовах реформування сучасного суспільства. Профільне навчання в контексті особистісно орієнтованої загальної середньої освіти. Основні завдання профільного навчання. Залежність розвитку дидактики й теорії виховання профільної школи від законів, закономірностей і принципів психолого-педагогічної науки. Принцип як керівна ідея, основне положення, основна вимога до організації і проведення навчально-виховного процесу. Основні принципи профільного навчання: фуркації, варіативності й альтернативності, наступності та неперервності, гнучкості, діагностико-прогностичної реалізованості.

13. Сутність і структура профільного навчання у контексті концепції Нової української школи.

Концепція Нової української школи (2017 р.). Основні положення документу. Профільна освіта як процес індивідуального та диференційованого засвоєння знань. Навчання учнів 10-12-х класів за інтересами, компетентностями, планами щодо самореалізації. Зміни у структурі, змісті й організації освітнього процесу на основі врахування нахилів, здібностей, можливостей учнів. Створення умов для навчання старшокласників відповідно освітньо-професійних інтересів та намірів щодо соціального і професійного самовизначення. Профільна школа як інституційна форма реалізації мети профільної освіти. Процес засвоєння змісту освіти у закладах загальної середньої освіти з профільним навчанням. Визначення профілю навчання на основі урахування інтересів та можливостей учнів, перспектив здобуття

подальшої освіти і професійних перспектив учнівської молоді; кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів школи; соціокультурної і виробничої інфраструктури району, регіону. Передумови профільного навчання.

14. Професійне самовизначення старшокласника як головна мета його індивідуально-особистісного розвитку.

Вплив сучасного інформаційного простору на формування й розвиток світогляду учнівської молоді в Україні. Антропологічна криза у суспільстві. Особистість як психологічна, духовна сутність людини, що проявляється у різноманітних узагальнених системах якостей. Індивідуальність людини як природна і соціальна своєрідність вираження нею в світі своїх здібностей і прагнень, особистісних відносин і життєвих смислів. Структура особистості. Спрямованість як якість, що визначає ставлення людини до оточуючого світу і виступає спрямовуючою і керуючою основою її поведінки: інтереси, погляди, переконання, ціннісні орієнтації, морально-естетичні принципи і світогляд. Виявлення унікального індивідуально-творчого потенціалу старшокласника. Самовдосконалення і самореалізація старшокласника у навчально-пізнавальній діяльності. Професійне самовизначення старшокласника як процес цілеспрямованих і послідовних самозмін, спрямованих на узгодження досягнутих і ще нереалізованих можливостей особистості та вимог обраної професії. Готовність учня до вибору майбутньої професії або ж професійного навчального закладу, який задає галузь його майбутньої професійної діяльності як результат свідомого професійного самовизначення.

15. Особливості організації профільного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Організація профільного навчання у закладах загальної середньої освіти різного типу. Особливості запровадження профільного навчання у: профільних класах звичайних загальноосвітніх шкіл (I-III рівень акредитації); спеціалізованих школах (школах-інтернатах) загальноосвітніх навчальних закладах I- III рівня акредитації з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів; гімназіях (загальноосвітніх навчальних закладах II-III рівня акредитації з поглибленим вивченням окремих предметів); ліцеях (загальноосвітніх навчальних закладах III рівня акредитації з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою); колегіумах (загальноосвітніх навчальних закладах III рівня акредитації філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілів). Міжшкільна взаємодія, мережева взаємодія. Варіативність моделей профільного навчання: опорна профільна школа, динамічні профільні групи, профільні групи (класи) за одним напрямом профілізації, профільні групи (класи) з декількома напрямами профілізації, міжшкільні профільні групи. Районний (міський) ресурсний центр, обласні ресурсні центри. Освітній округ з кількома опорними школами, районна мережева організація профільного навчання, центр міжшкільних профільних курсів, соціально-педагогічне об'єднання.

16. Напрями профільного навчання. Диференціація за профілями.

Напрями профільного навчання у старшій школі за професійною орієнтацією та особливостями змісту навчання: академічний і професійний. Академічний профіль: цільова орієнтація, типи профільних закладів, форма державної підсумкової атестації старшокласників. Професійний профіль: цільова орієнтація, типи профільних закладів, форма державної підсумкової атестації старшокласників. Напрями навчання у профільній школі за освітніми галузями: суспільно-гуманітарний, філологічний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Профіль навчання як спосіб організації диференційованого навчання. Поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених навчальних дисциплін. Диференціація за профілями. Визначення профілю навчання. Урахування інтересів та можливостей учнів. Перспективи здобуття подальшої освіти і професійних перспектив учнівської молоді. Кадрові, матеріально-технічні, інформаційні ресурси закладу загальної середньої освіти. Соціокультурна і виробнича інфраструктура району та регіону.

17. Зміст освіти у старшій (профільній) школі

Профільна спрямованість навчання як провідна ідея старшої ланки загальної середньої освіти у світовому та європейському освітніх просторах. Провідні підходи до визначення змісту освіти у профільній школі. Профільне навчання як дійова форма практичного впровадження ідеї гуманізації шкільної освіти. Основна функція профільного навчання. Посилення демократизації освітнього процесу у профільній школі, його децентралізація, демократизація та індивідуалізація. Освіта як це процес і результат засвоєння систематичних знань, умінь і навичок, одержаних у результаті навчання і за певний його період. Зміст освіти у профільній школі як єдність системи знань про природу, суспільство, способи діяльності; системи загальних, інтелектуальних і практичних навичок і вмінь; досвіду творчої діяльності, досвіду емоційно-вольового ставлення до світу. Структурні елементи змісту освіти в профільній школі. Наука і культура як джерела, що формують зміст освіти у профільній школі. Відповідність змісту освіти сучасному стану науки. Наукові вимоги щодо змісту освіти у профільній школі. Нормативно-дидактичне забезпечення змісту освіти у профільній школі.

18. Базові навчальні предмети у профільній школі.

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів з кожної освітньої галузі. Загальноосвітні стандарти в Україні. Інваріантний і варіативний компоненти змісту освіти у профільній школі. Система базових навчальних предметів як складова інваріантного компонента змісту освіти в старшій (профільній) школі. Реалізація цілей і завдань загальної середньої освіти за допомогою вивчення базових навчальних дисциплін. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти як документ, що визначає зміст навчання і вимоги до підготовки старшокласників. Базові предмети у профільній школі: українська мова та література, іноземна мова, історія України та всесвітня історія, математика, природознавство, фізична культура. Визначення змісту і вимог до засвоєння базових предметів навчальними програмами, розробленими й затвердженими в установленому порядку Міністерством освіти і науки України. Право й можливість учнів обирати

рівень вивчення базового предмета відповідно до власних нахилів, навчальних можливостей і потреб. Вивчення базового навчального предмету на рівні стандарту як інтегрованого курсу або курсу, побудованого за модульною технологією, де кожен модуль реалізує визначений стандартом зміст відповідного складника освітньої галузі.

19. Профільні навчальні предмети у старшій школі.

Профільні предмети як навчальні дисципліни, що реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю. Поглиблене вивчення змісту профільних навчальних дисциплін: більш повне опанування понять, законів, теорій; використання інноваційних технологій навчання; організації дослідницької, проектної діяльності; профільної навчальної практики учнів тощо. Прикладне спрямування вивчення профільних предметів за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та застосування їх у різних сферах діяльності, у т.ч. і професійній, яка визначається специфікою профілю навчання. Вибір профільних предметів. Перелік профільних навчальних дисциплін для старшої (профільної) школи, встановленого Міністерством освіти і науки України. Отриманням документа державного зразка за успішне опанування навчальних програм відповідних профільних предметів. Кількість годин на тиждень у старшій школі, що відводиться на вивчення профільних предметів.

20. Спеціальні і факультативні курси в системі профільної освіти.

Спеціальний курс у системі профільного навчання як навчальний курс, який разом із профільними предметами визначає специфіку кожного конкретного профілю навчання. Зміст спеціальних курсів навчального профілю як органічний складник його змісту. Вибір спеціальних курсів на рівні навчального закладу: формування певного профілю навчання. Основні види спеціальних курсів. Спеціальні курси, які поглиблюють і розширюють зміст окремих розділів профільних предметів. Спеціальні курси, які розкривають практико орієнтований аспект знань, здобутих у процесі профільного навчання. Спеціальні курси, які знайомлять учнів із новими галузями знань, не представленими у змісті непрофільних і профільних предметів, але орієнтованими на майбутню професію в руслі обраного профілю. Спеціальні курси з наукових основ сучасних виробництв і технологій. Спеціальні курси міжпредметного узагальнюючого характеру, які на основі інтеграції знань, здобутих у процесі навчання, завершують формування цілісної природничо-наукової й соціально-гуманітарної картин світу. Факультативний курс у системі профільного навчання як один із механізмів реалізації принципу демократизму в освіті старшокласників. Факультативні курси як дієвий засіб, що сприяє уникненню вузькопрофільності навчання в старших класах. Види факультативів: факультативні курси, спрямовані на поліпшення загальноосвітньої підготовки з непрофільних предметів, передбаченої Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти; факультативні курси з галузей знань і видів діяльності, невідображених у змісті загальної середньої освіти.

Блок «Методика навчання географії у старшій школі»

21. Нормативно-правові засади профільного навчання географії. Визначте особливості курсів географії профільного рівня та рівня стандарту.

Сутність профільного навчання, мета і принципи організації профільного навчання географії. Нормативно-правова база профільного навчання географії у ЗЗСО Зміст шкільних курсів географії профільного рівня та рівня стандарту, їхні відмінності та особливості застосування дидактичних інструментів під час їх вивчення. Шкільні курси географії у 10-му та 11-му класі ЗЗСО. Особливості вивчення курсів географії профільного рівня та рівня стандарту.

22. Компетентнісний підхід до навчання географії у профільній школі. Схарактеризуйте предметні географічні компетентності, що формуються у профільних курсах географії.

Компетентнісний підхід до навчання географії як його методологічне підґрунтя. Ключові компетентності старшокласників (soft skills). Предметні географічні компетентності учнів: географічні знання, вміння й навички, досвід творчої діяльності, географічне бачення світу та людської діяльності у ньому, географічна картина світу. Моделювання змісту і послідовності формування предметних географічних компетентностей з урахуванням змісту чинних навчальних програм, освітні потреб та індивідуальних освітніх траєкторій учнів. Визначення компетентнісної мети навчальних занять з географії. Диференціація, індивідуалізація та інтеграція навчання географії.

23. Пріоритетні методи та методичні прийоми навчання географії у старшій (профільній) школі. Спроектувати фрагмент уроку географії у 10-му класі із застосуванням методу проблемного навчання.

Методи проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, групового вирішення проблемних задач); частково-пошуковий (евристичних запитань, проєктів); дослідницький (наукові доповіді, наукові повідомлення). Методичні прийоми як компоненти методів: вербальні (інструктаж, евристична бесіда, дискусія, турнір тощо); ілюстративно-демонстраційні (демонстрування, навчальне моделювання); прикладні (практичні завдання, вправи, географічні задачі). Сучасні техніки навчання профільним курсам географії. Шкільний курс «Географія: регіони і країни», профільний рівень, рівень стандарту. Зміст та структура курсів.

24. Організація процесу навчання географії у старшій школі. Спроектувати фрагмент уроку-лекції географії в 11-му класі із застосуванням проблемних запитань.

Компетентнісно-формувальний урок географії: компетентнісна мета, наскрізне виявлення зворотного зв'язку між вчителем і учнем, кооперовано-групова взаємодія учнів. Методика підготовки та проведення шкільних лекцій та семінарських занять на проблемному рівні. Методика проведення практичних робіт. Навчальна діяльність в електронному середовищі: організації навчання у дистанційному режимі. Різновиди позакласної та позашкільної роботи з учнівською молоддю географічного спрямування. Шкільний курс

«Географічний простір Землі», профільний рівень, рівень стандарту. Зміст та структура курсів.

25. Навчально-пізнавальна діяльність старшокласників з географії в інтерактивному режимі. Навести приклади проведення однієї з інтерактивних форм (вибір теми на розсуд студента).

Особливості організації навчально-пізнавальної діяльності старшокласників на уроках географії. Інтерактивний режим: сутність інтерактивного навчання географії інтерактивна та дискусійно-комунікативна форми організації навчально-пізнавальної діяльності старшокласників. Інтерактивні форми організації навчально-пізнавальної діяльності з географії: 2-4-разом, мозковий штурм, мозаїка (ажурна пилка), диспут, географічний турнір. Приклади проведення інтерактивних форм в шкільних курсах географії 10-го та 11-го класів. Методика підготовки та проведення інтерактивних лекцій та практичних занять.

26. Ділові дидактичні ігри з географії у старшій школі. Спроекувати план проведення ділової гри на уроці географії у старшій школі.

Види дидактичних ігор: ігрова (використання різних видів ділових навчальних ігор, заснованих на принципі імітаційного моделювання ситуацій реальної професійної діяльності); тренінгова (формування алгоритмів вирішення типових практичних завдань); інформаційно-комп'ютерна (засновані на використанні автоматизованих систем навчання); інтерактивна (активна комунікація і взаємонавчання учасників навчального процесу). Сюжетно-рольові ігри з географії. Організаційні особливості проведення ділової географічної, правила проведення ігор. Система оцінювання навчальної діяльності учасників ділових ігор. Тематика ділових ігор з географії у старшій профільній школі.

27. Система засобів вивчення географії у старшій школі. Спроекувати фрагмент уроку географії у 10-му класі із застосуванням електронної презентації.

Систематизація засобів навчання географії. Модельні засоби навчання. Різновиди навчальних моделей з географії. Застосування комп'ютерного навчання географії. Географічні інформаційні технології. Створення мультимедійних засобів навчання географії. Візуальний супровід навчальних занять з географії. Різновиди картографічних засобів навчання географії у старшій школі. Методика застосування гаджетних засобів навчання. Функції сучасного підручника. Створення електронних презентацій та методика роботи з ними на навчальних заняттях різних видів.

28. Застосування графічно-знакових навчальних моделей з географії у старшій школі. Створити графічну модель пояснення поняття «географічна оболонка».

Графічні знаки як елементи графічно-знакових навчальних моделей. Психодидактичні засади графічно-знакового моделювання з географії. Різновиди географічних графічно-знакових навчальних моделей та методичні особливості їх застосування. Мета застосування різновидів графічно-знакових навчальних моделей. Етапи проєктування географічних графічно-знакових

навчальних моделей. Алгоритми застосування географічних графічних навчальних моделей. Картографічне моделювання. Методичні прийоми та форми організації навчання, що ґрунтуються на використанні графічно-знакових сигналів. Застосування графічних моделей на уроках географії різних типів.

29. Формування критичного мислення старшокласників пів час навчання географії. Розробити проблемні запитання з географії для використання у шкільних курсах географії 10-го і 11-го класів.

Терміни і поняття щодо критичного мислення. методологія критичного мислення. Види інформації та прийоми критичного сприйняття інформації. Психодидактичні засади формування критичного мислення старшокласників. Формулювання запитань, різновиди запитань. Організація пізнавальної діяльності старшокласників на основі формування вміння запитувати. Техніка конструювання проблемних запитань і завдань. Розуміння і конструювання аргументованих висловлювань. Дискусія як засіб формування критичного мислення учнів. Технологія формування критичного мислення учнів.

30. Контроль і облік навчальної діяльності та навчальних досягнень старшокласників. Створити компетентісно орієнтовані завдання з географії для шкільних курсів географії 10-го і 11-го класів.

Організація перевірки та оцінювання роботи старшокласників. Компетентісний підхід до контролю навчальних досягнень учнів. Різновиди видів, способів і форм організації контролю у процесі компетентісного навчання географії здобувачів середньої освіти. Функції та принципи оцінювання. Таксономія навчальних завдань у процесі формування географічних компетентностей відповідно предметних географічних компетентностей: емпіричні та теоретичні знання, прикладні і картографічні вміння, досвід творчої діяльності з географії. Компетентісно орієнтовані завдання: їхня структура, зміст і методика застосування. Рівнева диференціація контролю навчальних досягнень. Аналіз та самоаналіз результатів контролю як засіб корекції знань та формування адекватної самооцінки здобувачів середньої освіти. Ведення документації щодо обліку і контролю навчальних результатів здобувачів середньої освіти.

31. Застосування дидактичного тестування у профільній географічній освіті. Спроекувати дидактичний тест поточного контролю (вибір теми на розсуд студента).

Сутність дидактичного тестування та його застосування для вимірювання рівня сформованості предметних географічних компетентностей здобувачів середньої освіти. Основні характеристики дидактичних тестів: зміст, валідність, архітектура, цілісність. Дидактичні функції тесту: навчальна, контролююча, організаційна, оцінювальна, мотиваційна, виховна. Відмінність видів тестів за дидактичною метою їх застосування. Різновиди тестових завдань за рівнем складності та критерії їхнього оцінювання. Різновиди тестових завдань за формою. Технологія складання тестів Методика проведення тестування з географії здобувачів середньої освіти. Значення підсумкового контролю та форми його проведення. Тести тематичного контролю з географії.

32. Методика організації самостійної роботи учнів.

Розробити план організації групового проектного завдання для шкільного курсу географії 11-го класу (рівень стандарту).

Психолого-педагогічний аспект проблеми самостійності. Самостійна робота старшокласників як дидактична категорія. Методика організації самостійної роботи старшокласників з географії. Самостійне вивчення інформаційних географічних джерел. Виконання індивідуальних завдань з географії. Поєднання самостійної та групової навчально-пізнавальної діяльності учнів. Проектна технологія навчання географії у старшій школі. Організація самостійної роботи старшокласників за умов дистанційного навчання географії.

33. Організація і проведення географічних олімпіад у старшій школі. Спроекувати 1 теоретичне та 1 практичне завдання для шкільної олімпіади з географії.

Реалізація принципу індивідуального навчання у старшій школі. Значення олімпіад з географії у допрофільній підготовці учнів базової школи. Участь старшокласників в олімпіадах з географії. Методика проведення географічних олімпіад (I-IV рівня). Види олімпіадних завдань за рівнем складності (репродуктивні, продуктивні, проблемні, творчі). Практичні завдання: тести, географічні задачі, графічні завдання, картографічні завдання.

34. Науково-дослідницька та експериментальна діяльність старшокласників географічного спрямування. Створити графічну модель структури Малої академії наук України.

Науково-дослідницька та експериментальна діяльність здобувачів середньої освіти географічного спрямування. Урочна й позаурочна науково-дослідницька та експериментальна діяльність старшокласників географічного спрямування. Організація участі старшокласників у науковій роботі Малої академії наук. Географічні напрямки роботи секцій МАН. Організація дослідницько-експериментальної роботи учнів з географічних наук. Застосування проектної технології навчання географії.

35. Науково-педагогічні дослідження з методики навчання географії. Спроекувати план проведення педагогічного дослідження.

Педагогічні дослідження з методики навчання географії: мета, спрямованість, сучасні підходи. Термінологічний апарат педагогічного дослідження. Об'єкт, предмет і завдання педагогічного дослідження. Методи педагогічного дослідження. Педагогічне спостереження. Проектування інноваційних елементів педагогічного дослідження. Теорія та технологія аналізу та самоаналізу процесу навчання географії. Етапи педагогічного дослідження. Види і форми педагогічний експеримент. Опрацювання результатів педагогічного експерименту. Магістерське наукове дослідження. Вимоги до виконання і оформлення педагогічного дослідження у магістерській роботі.

36. Компетентнісний підхід до навчання географії у профільному навчанні географії. Створити графічну модель «Різновиди географічних компетентностей здобувачів середньої освіти».

Компетентнісний підхід до навчання географії як його методологічне підґрунтя. Ключові компетентності старшокласників (soft skills). Міжпредметні компетентності географічного спрямування. Різновиди предметних географічних компетентностей старшокласників. Послідовності формування предметних географічних компетентностей з урахуванням змісту чинних навчальних програм. Формулювання компетентнісної мети уроків географії. Врахування освітніх потреб та індивідуальних освітніх траєкторій старшокласників. Диференціація, індивідуалізація та інтеграція навчання географії. Реалізація принципів диференціації, індивідуалізації та інтегрування в профільній географічній освіті.

Блок «Шкільне географічне краєзнавство і туризм»

37. Поняття, наукові концепції та функції географічного краєзнавства.

Географічне краєзнавство. Особливості географічного краєзнавства. Роль і значення краєзнавства у підготовці географів. Мета і завдання курсу. Основні функції краєзнавчої діяльності: науково-дослідна, документуюча, освітньо-виховна, організаційна. Поняття краєзнавства, основні терміни, визначення, наукові роботи. Об'єкти для краєзнавчого вивчення. Структура краєзнавства. Краєзнавство як діяльність. Наукові роботи в галузі краєзнавства. Краєзнавча робота в школі.

38. Історія розвитку географічного краєзнавства в Україні та на Полтавщині: основні етапи та сучасний стан.

Історія розвитку географічного краєзнавства в Україні та на Полтавщині. Краєзнавчі ідеї від давнини до початку XVIII століття. Виникнення «батьківщинознавства». Погляди А. С. Баркова на краєзнавство. К. Д. Ушинський про роль краєзнавства. Розвиток краєзнавства у XIX - на початку XX століття. Експурсійно-краєзнавча робота школярів у XX столітті. Загальнодержавні експедиція школярів. Розвиток краєзнавства в кінці XX на початку XXI століття. Особливості сучасного географічного краєзнавства.

39. Основні форми та методи вивчення сучасного шкільного географічного краєзнавства.

Форми та методи сучасного краєзнавства. Основні форми краєзнавства: туристсько-похідна, лекційна, архівна, експурсійна, музейна. Позакласна краєзнавча робота. Краєзнавча робота позашкільних закладів. Навчальні краєзнавчі експурсії, спостереження і практичні роботи. Методи краєзнавства: літературний, картографічний, архівний, статистичний, експедиційний (польові спостереження), археологічні розкопки, анкетування, зустрічі з ветеранами, учасниками подій, фото-і кінозйомка, замальовки, аудіозаписи. Організаційні форми краєзнавства: державне, громадське і шкільне. Види краєзнавства: історичне, географічне, мистецтвознавче. Джерела краєзнавства: краєзнавча бібліографія, періодична печатка, статистичні відомості, картографічні джерела, архівні документи, усні джерела, спостереження об'єктів і процесів природи.

40. Краєзнавче вивчення компонентів природи рідного краю (рельєф, клімат, води).

Загальні відомості про територію і межі рідного краю, фізико-географічне положення та його оцінка. Історико-географічні особливості формування території рідного краю. Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини. Співвідношення між тектонічними структурами і формами рельєфу. Краєзнавчо-географічне вивчення рельєфу своєї місцевості. Чинники кліматоутворення та характеристика основних кліматичних елементів. Кліматичні сезони. Неприятливі метеорологічні явища. Кліматичні ресурси. Зміни клімату. Метеорологічні і фенологічні дослідження у географічному краєзнавстві. Поверхневі і підземні води. Загальна характеристика водного стоку. Річки, озера і болота, штучні водойми. Водний баланс і водні ресурси. Гідрологічні дослідження у географічному краєзнавстві. Ґрунтовий покрив. Характеристика основних типів ґрунтів на території рідного краю. Краєзнавчо-географічне дослідження ґрунтового покриву рідного краю. Загальна характеристика рослинного покриву (природних рослинних угруповань) і чинників, які зумовлюють його поширення. Склад фауни рідного краю. Фауністичні комплекси та їх загальна характеристика. Краєзнавчо-географічне вивчення рослинного покриву і тваринного світу рідного краю.

41. Краєзнавче вивчення природних комплексів рідного краю.

Схема фізико-географічного районування рідного краю. Характеристика ландшафтів рідного краю. Зональні та азональні типи ландшафтів. Ландшафтна карта. Методика здійснення комплексної фізико-географічної характеристики рідного краю. Взаємопов'язаність природи, населення і господарства. Геоекологічна ситуація у краї. Охорона природних комплексів. Сучасна природоохоронна мережа на території рідного краю. Екологічне виховання під час проведення географічно-краєзнавчої та туристичної роботи.

42. Краєзнавче вивчення населення і господарства рідного краю.

Суспільно-географічне положення та його оцінка. Історичні етапи освоєння території рідного краю. Загальна характеристика населення рідного краю. Чисельність і густота населення. Природний рух (відтворення населення) і його складові. Причини депопуляції. Міграція населення, типи міграцій. Сучасні міграції населення, їх причини. статеві-вікова структура населення, національний склад населення. Міське і сільське населення. Типи міських та сільських поселень. Демографічні проблеми сільського населення рідного краю та можливі шляхи їх вирішення. Розселення населення. Працересурсний потенціал і зайнятість. Використання трудових ресурсів у різних сферах і галузях господарства. Краєзнавчо-географічне вивчення населених пунктів (міських та сільських). Секторальна структура господарства рідного краю. Місце промисловості у господарському комплексі рідного краю. Галузева і територіальна структура промислового виробництва рідного краю. Краєзнавчо-географічне вивчення промислового підприємства.

Агропромисловий комплекс. Роль, місце і значення агропромислового у господарстві рідного краю. Галузева і територіальна структура сільськогосподарського виробництва на території рідного краю. Краєзнавчо-географічне вивчення сільськогосподарського підприємства.

Транспортний комплекс рідного краю. Невиробнича сфера. Краєзнавчо-географічне вивчення транспорту і невиробничої сфери рідного краю.

43. Туризм як сфера господарської діяльності.

Функції туризму, умови та чинники його розвитку як складової третинної сфери економіки. Основні поняття в туризмі: тур, турист, туризм, туристична діяльність, туристична інфраструктура, туристична індустрія, туристичні ресурси, суб'єкти туристичної діяльності, туристичний ринок, туристичний продукт, туристична послуга. Основні показники туристичної діяльності. Туроперейтинг та агентський бізнес в туризмі. Класифікація туризму за різними ознаками. Туристичні підприємства та їх функціонування. Основні засади організації туристичного обслуговування (послуги розміщення, харчування, перевезення, екскурсійне обслуговування). Туристичні формальності.

44. Основи туристичної діяльності.

Суб'єкти та форми прояву туристичної діяльності. Схема взаємодії суб'єктів туристичного ринку. Виробничо-обслуговуюча діяльність туристичного підприємства. Вимоги до персоналу. Методи продажу. Схема формування та продажу комплексної туристичної послуги – туру. Споживачі й виробники туристичних послуг. Класифікація туристичних маршрутів. Проектування турів. Етапи розробки та затвердження туристичного маршруту. Ринкова діяльність туристичного підприємства. Маркетинг, орієнтований на споживача. Маркетинговий комплекс у сфері послуг. Життєвий цикл продукту. Ціна та ціноутворення в туризмі.

45. Туристичні ресурси рідного краю.

Поняття туристичних ресурсів. Підходи до класифікації туристичних ресурсів: сутнісний, діяльнісний, атрактивний, ціннісний, функціональний. Природні та історико-культурні туристичні ресурси. Рекреаційно-туристське ресурсокористування. Специфічні особливості здійснення туристично-рекреаційного ресурсокористування. Основні суб'єкти, цілі та функції туристично-рекреаційного ресурсокористування. Цикл туристично-рекреаційного ресурсокористування. Основні етапи дослідження туристичних ресурсів території: пошуковий, експедиційний, камеральний. Інформаційне забезпечення розробки туру (екскурсії). Основні підходи до оцінки туристично-рекреаційних ресурсів території.

46. Туристична складова краєзнавчо-географічної діяльності. Організація і проведення туристських походів.

Туристичне краєзнавство. Краєзнавчо-географічні дослідження засобами туризму. Туристські картографічні твори. Туристсько-краєзнавча діяльність у системі роботи закладів загальної середньої, передвищої та вищої освіти. Екологічне виховання та пропаганда здорового способу життя. Зміст і форми туристсько-краєзнавчої діяльності. Класифікація форм туристсько-краєзнавчої роботи та їх роль у географічному краєзнавстві (туристсько-краєзнавчі гуртки, товариства, клуби, екскурсії, туристські мандрівки і експедиції, походи вихідного дня, багатоденні походи, краєзнавчі експедиції, шкільні музеї, туристські зleti і змагання, краєзнавчі вікторини).

Підготовка до походу та комплектування групи. Розробка маршруту та оформлення похідної туристської документації. Туристське спорядження. Організація харчування в поході. Топографічна підготовка і орієнтування на місцевості. Базування. Техніка і тактика туристського походу. Гігієна туриста. Перша долікарська медична допомога. Заходи безпеки в туристських походах. Підведення підсумків туристського походу.

Блок «Закономірності розвитку географічної оболонки»

47. Географія як система наук. Схарактеризуйте поняття «Географічна картина світу» та «Емоційно-ціннісне ставлення до довкілля й людської діяльності у ньому».

Об'єкт дослідження і структурні компоненти географії. Географія серед наук, структура географічних знань. Поняття «геосистема». Три рівні геосистем (планетарний, регіональний, локальний). Причини та наслідки природних і суспільних процесів. Пізнавальна та конструктивна роль географії. Історія розвитку знань щодо природи Землі. Значення формування географічної картини світу, емоційно-ціннісного ставлення до довкілля й людської діяльності у ньому в урочному і позакласному навчанні географії та у позашкільній робот географічного спрямування.

48. Географічна оболонка. Схарактеризуйте склад, межі та будову географічної оболонки.

Склад, межі та будова географічної оболонки. Закономірності географічної оболонки. Закономірність цілісності та колообігів речовини та енергії. Закономірність ритмічності та безперервності й нерівномірності розвитку. Закономірність зональності та азональності. Сучасний етап розвитку географічної оболонки. Антропосфера. Деструктивні та конструктивні впливи антропогенної діяльності на навколишнє середовище.

49. Параметри і рухи Землі як планети. Поясніть, які географічні наслідки спричиняють добові та орбітальні рухи Землі.

Рухи Землі у Сонячній системі та Всесвіті. Сонячно-земні взаємодії. Вплив Місяця на Землю. Показники руху Землі навколо своєї осі. Полярне стиснення Землі. Сила Коріоліса. Періодичність припливів. Зміна дня і ночі. Добова ритміка у географічній оболонці. Доба – одиниця часу. Основні види часу. Пояси освітленості на Землі. Орбітальний рух Землі: основні характеристики. Географічні наслідки обертання Землі навколо Сонця. Послідовність зміни пір року у Північній та Південній півкулях. Причини зміни пір року. Характеристики астрономічних весни, літа, осені, зими.

50. Літосфера та її будова. Поясніть причини та наслідки руху літосферних плит.

Властивості літосфери. Поняття «геологічне середовище людства». Внутрішня будова Землі. Внутрішні сили Землі. Процеси в надрах і на поверхні Землі, їхні наслідки. Гіпотеза А. Вегенера щодо переміщення материків. Тектоніка літосферних плит. Будова літосферних плит. Види взаємодії літосферних плит та їхні наслідки. Небезпека вулканічних, сейсмічних,

гравітаційних (зсувних) процесів. Магматизм та вулканізм. Небезпека вулканічних, сейсмічних, гравітаційних (зсувних) процесів.

51. Рельєф Землі. Поясніть як впливають на формування рельєфу Землі внутрішні і зовнішні сили.

Рельєф. Різновиди тектонічних структур та пов'язані з ними форми рельєфу. Основні форми рельєфу суходолу. Різновиди рівнин висотою, будовою та особливостями формування. Різновиди гір за висотою, будовою та особливостями формування. Рельєф дна Світового океану, основні морфоструктури дна океану. Вплив рельєфу на розселення населення, розвиток і розташування окремих виробництв. Ресурсні властивості літосфери. Гірські породи та закономірності їх поширення.

52. Екологічні проблеми літосфери. Створіть графічну модель класифікації корисних копалин за їхнім походженням.

Забезпеченість мінеральними ресурсами. Вплив людини на літосферу. Негативний вплив на літосферу гірничо-видобувної промисловості та будівництва. Зміни гірських порід під впливом діяльності людини. Ендогенні антропогенно зумовлені геоморфологічні процеси. Глобальна ресурсна проблема людства. Заходи із охорони надр і земної поверхні.

53. Атмосфера та її значення для життя на планеті. Поясніть причини нерівномірного розподілу сонячної радіації на земній поверхні.

Будова атмосфери. Газовий склад повітря. Залежність кількості сонячної радіації від кута падіння сонячного проміння. Альbedo земної поверхні. Тропосфера: зміна температури повітря та атмосферного тиску з висотою. Вологість повітря, утворення опадів опадів. Вітер, механізм виникнення вітрів. Бризи. Погода. Синоптичні карти.

54. Клімати Землі. Поясніть причини різноманітності кліматів Землі.

Розподіл поясів тиску на поверхні Землі. Постійні вітри: пасати, західні вітри, стічні (північно-східні) вітри. Виникнення мусонів і бризів. Клімат. Кліматотвірні чинники: радіаційний, циркуляційний та вплив підстильної поверхні. Кліматична карта. Карта кліматичних поясів. Характеристика типів клімату за кліматограмами. Вплив атмосфери на літосферу: вивітрювання, рельєфоутворення.

55. Ресурсний потенціал атмосфери. Поясніть зв'язок між дією постійних вітрів та утворенням течій в Світовому океані.

Кліматичні умови як чинник розселення і розташування виробництва та інфраструктурних об'єктів. Енергетичні кліматичні ресурси як чинник розвитку відновлюваної енергетики. Агрокліматичні ресурси та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Зв'язок атмосферних процесів і руху водних мас у Світовому океані.

56. Екологічні проблеми атмосфери. Спрогнозуйте наслідки впливу посилення «парникового ефекту» на Світовий океан.

Стихійні атмосферні явища, їх прогнозування та засоби протидії. Кліматичні зміни на планеті. Забруднення повітря та його екологічні наслідки. Антропогенне посилення «парникового ефекту» та зумовлене ним глобальне

потепління. Проблема виснаження озонового шару атмосфери. «Кислотні дощі» та їх негативний вплив на всі природні компоненти.

57. Взаємодія Світового океану із оболонками Землі. Створіть графічну модель великого колообігу води у природі.

Гідросфера, склад і розповсюдження на планеті. Колообіг води у природі. Світовий океан та його складові. Вплив процесів у літосфері на природу океанів. Роль океанів у формуванні гірських порід і рельєфу узбережжя. Вплив атмосферних процесів на Світовий океан. Роль Світового океану у формуванні глобальних і місцевих систем повітряних потоків у нижніх шарах тропосфери.

58. Взаємодія вод суходолу із оболонками Землі.

Води суходолу, їх різновиди та розповсюдження на території материків. Річкові системи. Взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу і річкової мережі території. Різновиди озер за походженням озерних улоговин та гідрологічним режимом. Вплив геологічних процесів на формування озер, пластів підземних вод. Мінеральні й термальні води: поширення, використання. Вплив геологічних процесів на формування озер, пластів підземних вод. Взаємозв'язок клімату і вод суходолу. Гірські та покривні льодовики. Зв'язок діяльності льодовиків зі змінами рельєфу земної поверхні.

59. Екологічні проблеми гідросфери. Показати на карті регіони з найбільшим дефіцитом прісної води.

Запаси води на Землі. Ресурсний потенціал Світового океану та вплив людства на стан океанічних вод, запаси мінеральних, біологічних ресурсів. Прісна вода як ресурс і чинник розміщення населення та виробництва. Водозабезпеченість регіонів і країн світу. Чинники дефіциту води. Опріснення морської води. Забруднення поверхневих і підземних вод суходолу та Світового океану. Виснаження джерел водопостачання. Екологічні проблеми водосховищ. Порушення водного режиму поверхневих та підземних вод суходолу. Екологічні проблеми водосховищ.

60. Біосфера та системи Землі. Створити графічну модель біоценозу.

Біосфера та її складові. Взаємодія біосфери з літосферою, атмосферою, гідросферою. Закономірності поширення живих організмів на суходолі і в океанах. Природні чинники формування ареалів поширення рослин і тварин. Біологічні ресурси. Біоценоз та його складові частини. Роль живих організмів у формуванні ґрунтів.

61. Ґрунт – «дзеркало» ландшафту. Створити графічну модель ґрунтового розрізу.

Роль живих організмів у формуванні ґрунтів. Ґрунт – «дзеркало» ландшафту. Типи ґрунтів. Вплив ґрунтів на спеціалізацію господарства регіону, країни. Порівняння карт ґрунтів і природних зон світу та України. Деградація ґрунтів. Чинники знищення та деградації ґрунтів. Природні зони. Збіднення видового складу флори і фауни. Природні і антропогенні ландшафти. Різноманітність ландшафтів та їхня антропізація. Зміни природи під час війни.

Блок «Теорія і методологія суспільної географії»

62. Методологічні основи вивчення суспільної географії.

Поняття про науку і методологію суспільної географії. Світогляд людини і форми пізнання світу. Особливості науково-дослідної діяльності в галузі суспільної географії. Значення методології та методики суспільної географії. Об'єкт і предмет суспільної географії як певний фрагмент матеріальної та духовної реальності. Основні визначення, поняття та завдання дисципліни. Світова система як процес і результат формування глобальної єдності при взаємодії суспільства і природи. Функціонально-компонентний склад світової системи: демографо-екологічна, суспільно-економічна, соціально-культурна і релігійна, військово-політична та інформаційно-технологічна підсистеми.

63. Концептуальні основи формування географічної картини світу.

Онтологічна основа вивчення географічного простору. Принцип гносеологічної та епістемологічної єдності в географії. Зміст та значення просторово-часової парадигми для вивчення суспільної географії. Перехід від формаційно-ідеологічного до цивілізаційного підходу при формуванні географічної картини світу. Прояви просторово-часової парадигми «премодерн-модерн-постмодерн» на прикладі суспільно-географічних систем. Значення методології суспільної географії при формуванні предметно-географічних і ключових компетентностей здобувачів освіти. Цивілізаційний підхід і вплив глобалізації та інформаційної епохи на формування географічної картини світу.

64. Методи наукових досліджень та їх використання у сфері суспільної географії.

Взаємозв'язок об'єкту та суб'єкту пізнавального процесу в географії. Загальна структура сучасної географії та вивчення суспільно-географічної системи. Логічний, історичний, дедуктивний та індуктивний методи науково-теоретичних досліджень. Аналіз, синтез та сутність прогнозу і форсайт-технологій в суспільній географії. Значення прогнозування, просторового планування та моделювання у сфері суспільної географії. Геопросторова організація життєдіяльності суспільства. Типологія суспільно-географічних систем за рівнем геопросторової організації. Територія як унікальний геопросторовий ресурс. Наукове дослідження суспільно-географічних систем на рівні магістерської роботи.

65. Просторово-демографічні та соціальні концепції розвитку суспільно-географічних систем.

Динаміка чисельності населення світу і просторові тенденції міграційних процесів. Характеристика демографічної ситуації в країнах та макрорегіонах світу. Демографічні чинники розвитку економіки та суспільно-географічних систем (етнічний та релігійно-конфесійний склад, соціальна структура тощо). Ресурсозабезпеченість геопростору в умовах зростання екологічних та соціальних проблем людства. Самоорганізація життєдіяльності населення в Україні після територіально-адміністративної реформи 2020 року. Методичні засади та сучасні вимоги геопланування для ефективного розвитку суспільно-географічних систем.

66. Політико-географічні теорії та глобальна трансформація суспільно-географічних систем.

Загальне поняття про глобальну, світову і національну територіально-політичну систему. Структура глобально-олігархічного менеджменту та політико-географічна мета глобалізації. Зміст, основні етапи і види міжнародної інтеграції та глобалізації. Політична «сила» і адміністративно-територіальна структура сучасного світоустрою. Макрорегіональні (міжнародні) територіально-політичні системи як проміжний етап формування єдиної глобальної суспільно-географічної системи. Європейський Союз як модель формування макрорегіональної територіально-політичної системи нового типу.

67. Геополітичні та гео економічні теорії розвитку суспільно-географічних систем в умовах глобалізації.

Поняття «геополітика», «геоекономіка» та значення геополітичного і гео економічного простору. Національний, макрорегіональний (міжнародний), світовий і глобальний ринок. Засновники політичної географії та класичної геополітики (Ф. Ратцель, Р. Челлен, Х. Маккіндер, А. Мехен тощо). Сучасна гео економіка Ж. Атталі та теорія номадизму. Глобальні проблеми людства як передумови зростання геополітичних конфліктів. Гео економічна модель переходу до постіндустріального суспільства. Глобальний цивілізаційний простір та його гео економічна структура. Геополітичне положення України в сучасному географічному просторі.

68. Світосистема: її сутність та функціонально-компонентний склад.

Загальне поняття про світосистему та її функціонально-компонентний склад. Географічний простір, його системоутворювальна роль. Демографо-екологічна підсистема та її значення. Соціально-культурна та економічна підсистеми. Інформаційно-технологічна підсистема та її значення в умовах глобалізації. Військово-політична підсистема та її вплив на розвиток суспільства. Загальне поняття про глобалізацію та регіоналізацію світу. Індекс глобалізації та місце України в загальному рейтингу уніфікації світу.

69. Проблеми та перспективи розвитку України в умовах глобалізації та гео економічної трансформації світу.

Взаємозв'язок гео економіки та реалізації стратегії сталого розвитку до 2030 року. Глобальна криза сучасної (індустріальної) світової системи та перехід до постіндустріальних суспільно-географічних систем сталого розвитку. Фінансово-економічні особливості цифровізації суспільно-географічних систем. Фінансово-економічна глобалізація в умовах формування універсального метагеографічного простору. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні (2023 – 2030). Штучний інтелект у пріоритетних сферах розвитку суспільно-географічних систем України.

70. Демографічні та соціальні концепції розвитку суспільно-географічних систем.

Історичні типи відтворення населення. Демографічні концепції та соціальні процеси у світосистемі. Поняття про мальтузіанство (Т. Malthus, 1798) та неомальтузіанство. Концепція демографічного переходу (W.

Thompson, 1929; A. Landry, 1934; K. Davis, 1945; F. Notestein, 1945). Концепція нульового приросту населення. Концепція другого демографічного переходу (R. Lesthaeghe, 1986; D. VanDeKaa, 1986, 1987). Сучасні демографічні процеси в Україні та проблеми відтворення населення.

71. Географо-демографічні концепції геоурбаністики та розвиток суспільно-географічних систем.

Загальне поняття про урбанізацію та геоурбаністику. Концепції: планувальних структур (моноцентричної, радіально-кільцевої, мережної); міської агломерації (конурбації); мегалополісу (мега регіону) (J. Gottmann, 1961); стадійного розвитку урбанізації (J. Gibbs, 1963; L. Klaasen & H. Schimemi, 1981); «міста для людей» (копенгагенізації (англ. copenhagenization)) (J. Gehl (Єн Гейл), 1971, 1987, 2006, 2010). Основні положення доповіді ООН - Хабітат «World Cities Report 2022». Зміст концепції 15-хвилинного міста.

72. Розвиток економічної діяльності та суспільства в умовах формування глобальної економіки.

Глобальна економіка та світові економічні зв'язки. Сучасні глобальні ланцюги доданої вартості. Просторові моделі функціонування світової економіки. Роль офшорів у функціонуванні світового ринку капіталів. Сучасні транспортно-логістичні системи та інформаційно-комунікаційні мережі як інфраструктурний каркас глобальної економіки. Транснаціонально-глобальні корпорації та банки світу та їх вплив на розвиток України.

73. Геополітика розвитку суспільно-географічних систем та формування політичної карти світу.

Географічні та політичні складники політичної географії. Геополітика та політична географія. Основні парадигми політичної географії (державно-описова, антропо-географічна, державно-геополітична, суспільно-діяльнісна). Поняття політичного ландшафту. Державна територія як категорія сучасної геополітики. Національна безпека: концепція та геополітичні чинники. Сучасна геополітика та проблеми національної безпеки України.

74. Зміст та особливості основних підходів до визначення географії людини, суспільної та соціально-економічної географії.

Історичні особливості розвитку суспільної географії. Загальна структура сучасної суспільної географії. Система наукових суспільно-географічних знань. Сучасні тенденції та проблеми розвитку суспільної географії. Основні підходи до визначення понять «суспільна географія», «соціально-економічна географія» та «географія людини». Зміст та особливості визначення суспільно-географічного положення країни.

75. Ієрархічні рівні сучасних суспільно-географічних систем.

Адміністративно-територіальний устрій та розвиток суспільно-географічних систем. Загальна характеристика сучасних суспільно-географічних систем. Світове господарство як глобальна (загальнопланетарна) суспільно-географічна система. Макрорегіональні (міжнародні) суспільно-географічні системи. Національно-державні суспільно-географічні системи. Регіональні (внутрішньо-державні) суспільно-географічні системи. Локальні (місцеві) суспільно-географічні системи.

76. Суспільна географія України в умовах глобалізації та трансформації сучасного світового порядку.

Політико-географічне положення України: глобальне, регіональне, сусідське. Політико-економічна оцінка державного кордону України. Реформування адміністративно-територіального устрою України. Населення та система розселення в Україні. Економіка України в міжнародному поділі праці. Ресурсний потенціал і перспективи розвитку рекреаційного комплексу в Україні. Досвід реалізації стратегії сталого (збалансованого) розвитку в різних країнах та стратегія сталого розвитку України-2030.

Блок «Географічні інформаційні системи і технології в освіті»

77. Географічно-інформаційні технології: основні поняття та сфера застосування.

Поняття про географічно-інформаційні технології. Історія розвитку ГІС. Класифікація ГІС за функціональним призначенням, проблемно-тематичною орієнтацією, територіальним охопленням, за способом організації даних. Сфери застосування інформаційно-цифрових технологій: екологія, природокористування, земельний кадастр та землеустрій, морська, автомобільна і авіаційна навігація, управління міським господарством, демографія і управління трудовими ресурсами, управління дорожнім рухом, оперативне управління і планування в надзвичайних ситуаціях. Перспективи застосування інформаційно-цифрових технологій.

78. Географічно-інформаційні технології у системі наук

Місце ГІС серед інших інформаційних систем. Задачі, для розв'язання яких застосовують ГІС. Зв'язки з іншими науками: картографією, географією та іншими науками про Землю, інформатикою, математикою.

79. Складові географічно-інформаційних технологій.

Функції ГІС. Основні напрями практичного використання функціональних можливостей ГІС. Загальна схема функціонування ГІС. Основні структурні компоненти ГІС: апаратні засоби, програмний комплекс, інформаційний блок (дані), розробники й користувачі (експлуатаційний персонал), режими (плани) й регламенти (правила) роботи (використання). Підсистеми ГІС: підсистема збирання даних (введення даних), підсистема зберігання і редагування даних, підсистема маніпуляції даними та їхнього аналізу, підсистема виводу (візуалізації) результатів аналізу.

80. Джерела даних та організація інформації ГІС.

Джерела даних для ГІС: матеріали польових та стаціонарних досліджень, картографічні матеріали, дані дистанційного зондування (ДДЗ), статистичні дані, цифрові бази даних, літературні джерела. Картографічні джерела в мережі Інтернет. ГІС-інструментарій. Популярні ГІС-пакети (ArcGIS, MapInfo, QGIS, SAGA). ГІС як апаратно-програмний комплекс. Програмний інструментарій глобальних і регіональних довідково-картографічних систем. Відкриті настільні ГІС.

81. Супутникові навігаційні системи.

Супутникові навігаційні системи: значення і перспективи. Супутникові системи навігації (GPS, ГЛОНАСС, Бейдоу (BeiDou), DORIS, Galileo, IRNSS, QZSS). Навігаційні програми та карти. Програмне забезпечення GPS навігаторів GARMIN. Алгоритм перенесення даних з GPS навігаторів на проект відкритої ГІС SAGA.

82. Просторовий аналіз у ГІС.

Основні характеристики просторових об'єктів. Аналітичні операції з просторовими об'єктами. Цифрова карта як комп'ютерна модель території (класифікація карт, елементи карт, види картографічних творів). Поняття масштабу та базового масштабу. Проблема генералізації в цифровій картографії. Система координат топографічних карт. Чотири основні типи просторових об'єктів (елементи) реального світу (точки (або точкові об'єкти), лінії (або лінійні об'єкти), області (або площинні об'єкти чи полігони), поверхні (або об'ємні об'єкти). Основні технології збирання просторових даних. Альтернативні джерела надходження просторової інформації до ГІС.

83. Растрові та векторні моделі просторових даних.

Ієрархічні растрові структури даних. Піксел як двовимірний елемент растрового зображення. Векторні моделі просторових даних. Типи векторів. Типи файлів (шейп-файли). Порівняння властивостей растрових і векторних файлів. Растрово-векторне перетворення (або векторизація). Векторно-растрове перетворення (син. растеризація).

84. Дистанційне зондування Землі.

Основні поняття та сутність дистанційного зондування Землі (ДЗЗ). Сучасні системи ДЗЗ та основні завдання. Перевагами ДЗЗ. Основні тенденції розвитку ДЗЗ із космосу. Характеристики та якість ДЗЗ.

85. Географічна карта як джерело даних ГІС.

Карта як модель реального світу. Значення карти в географічних дослідженнях. Класифікація карт (за територіальним охопленням, за змістом, за масштабом). Елементи карти (картографічне зображення, математична основа (геодезична основа, проєкція, масштаб), додаткові дані та додаткове оснащення, легенда).

86. Картографічні проєкції в роботі з ГІС.

Поняття про картографічну проєкцію. Спотворення на картах. Класифікація картографічних проєкцій за видом допоміжної поверхні та спотвореннями. Система координат. Географічна система координат: загальноземна геодезична система 1984 (WGS 84) та референц геодезична система 1942 року (Pulkovo 1942). Прямокутна (спроєктована) система координат: поперечно-циліндрична проєкція Меркатора (UTM) та проєкція Гаусса-Крюгера. Перетворення систем координат для шарів та карт.

87. Інтернет ресурси для дистанційного зондування Землі: EO browser, USGS Earth Explorer, Earthdata Search, Giovanni

Космічні знімки як основні джерела дистанційного дослідження нашої планети. Вебплатформа Copernicus Open Access Hub для доступу до радарних знімків Sentinel 1, оптичних мультиспектральних знімків Sentinel 2, даних про земну поверхню Sentinel 3. EO browser від Європейського космічного агентства.

Ресурс USGS Earth Explorer. Вебінструмент Earthdata Search для пошуку даних НАСА. Сайт Giovanni НАСА.

88. Відкрита ГІС SAGA (System for Automated Geoscientific Analyses).

Основні характеристики відкритої ГІС SAGA. Переваги і недоліки програми. Тенденції розвитку програмного забезпечення. Елементи інтерфейсу (GUI). Спеціалізовані програмні засоби (універсальні повно-функціональні (full GIS) та інструментальні ГІС (GIS software tools); картографічні візуалізатори (map viewer) та браузеры (map browser); засоби настільного картографування (desktop mapping) та інформаційно-довідкові системи (help-desk system).

89. Пошук, обробка і візуалізація інформації за допомогою Google Earth Pro

Основні характеристики супутникових знімків. Дані дистанційного зондування Землі. Спостереження за поверхнею Землі авіаційними і космічними засобами. Типи розрізненості (спектральна, просторова, радіометрична, темпоральна).

Google Map карти та технології роботи з ними. Сучасні інформаційні сайти щодо пошуку інформації. Режими Google Map сервісу: супутник, ландшафт. Технологія вимірювання відстаней, площ, побудови профілю місцевості. Типи файлів, зокрема, файли з розширенням KML и KMZ.

90. Цифрові моделі висот

Дані дистанційного зондування Землі. Цифрова модель висот. Поняття «цифрова модель рельєфу». Співвідношення понять «Цифрова модель поверхні», «Цифрова модель рельєфу» і «Цифрова модель висот». Збір даних та створення цифрової моделі рельєфу.

9. Інформаційні джерела для підготовки до складання Атестаційного Екзамену

Блок «ПСИХОЛОГІЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ»

1. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації / За ред.. В.Ф. Моргуна. Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 168 с.
2. Дзюба Т. М. Психологія старшої та вищої школи. Курс лекцій. Полтава, 2021. 189 с.
3. Дзюба Т.М. Ознаки деструкцій професійного самоставлення педагога в умовах пролонгованого стресу. Теоретичні і практичні проблеми психології. Зб. наук. праць. № 2 (49). Сєверодонецьк, 2019. С. 104-115.
4. Закатнов Д. О. Професійне самовизначення старшокласників. Д. О. Закатнов, О. В. Мельник, О. В. Гуцан та ін. К.: «Шкільний світ», Вид. Л. Галіцина, 2006. 74 с.
5. Кириченко В. В. Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії : Навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 110 с.
6. Коропецька О. М. Психологічні основи професійної орієнтації та самореалізації особистості. Навчальний посібник. К. : КНТ, 2016. 438 с.
7. Мельник О.В. Профорієнтаційна робота в умовах профільного навчання:

науково-методичний посібник (для вчителів). / О.В. Мельник, І.Л. Уличний. К. Мегапринт. 2008. 158 с.

8. Dzuba T. Conditions of effective development of deputy school conflict management competence / 10 European Congress of Psychology. July 3-6, 2021. Prague-Czech Republic.

Блок «ПЕДАГОГІКА СТАРШОЇ ШКОЛИ»

1. Засекіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 400 с.
2. Процеси диференціації в шкільній освіті незалежної України / заг. ред. Н.П. Дічек. Київ: Педагогічна думка, 2019. 364 с.
3. Реалізація технологій профільного навчання в закладах загальної середньої освіти: метод. посіб. / О.В. Малихін, Н.О. Арістова, Л.В. Шелестова та ін. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 197 с.
4. Старша профільна школа: кроки до становлення. Методичні рекомендації / А. Сеїтосманов, О. Фасоля, В. Мархлевські. К., 2019. 52 с.
5. Технології профільного навчання : кол. монографія / заг. ред. Г.О. Васьківської. Київ, 2020. 304 с.
6. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект: кол. моногр. / заг. ред. Г.О. Васьківської. Київ, КОНВІ ПРІНТ 2018. 260 с.

Блок «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У СТАРШІЙ ШКОЛІ»

1. Загальна методика навчання географії: Підручник [з грифом МОНМС України] / О. М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. Київ : ДНВП "Картографія", 2012. 512 с.
2. Вішнікіна Л. П. Компетентнісне навчання географії в основній школі [Текст]: монографія. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017. 407 с.
3. Назаренко Тетяна Геннадіївна Методика навчання географії в профільній школі: теорія і практика: Монографія. Київ : Педагогічна думка, 2013. 380 с.
4. Компетентнісне навчання та викладання географії у системі неперервної педагогічної освіти : кол. монографія / авт. кол.: Л. П. Вішнікіна, А. А. Шуканова, О. А. Федій, С. П. Сарнавський та ін., за ред Л. П. Вішнікіної ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2022. 265 с.
5. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р., Скуратович О. Я. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах : Навчальний посібник / За редакцією С. Г. Коберніка. Навч. книга, 2005. 319 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/6459_01.pdf
6. Вішнікіна Л., Самойленко В. Застосування сучасних засобів навчання у підготовці майбутніх учителів географії. Проблеми підготовки сучасного вчителя. Уманський держ. Пед. ун-т імені Павла Тичини. 2020, №1. С. 39-47.
7. Вішнікіна Л. П., Самойленко В. М., Федій О. А., Лисиця О. С. Розвиток емоційного інтелекту учнів у процесі компетентнісного навчання

- географії. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. Праць. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. Випуск 27. С. 49–53.
8. Вішнікіна Л. П., Япринець Т. С., Шуканова А. А. Сучасний підхід до застосування навчального графічного моделювання у процесі навчання географічним дисциплінам. Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. Праць. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, Випуск 22. 2020. С. 56-64.
 9. Вішнікіна Л. П., Галушка Л. Застосування компетентнісно-орієнтованих завдань у процесі підготовки майбутніх учителів географії *Ukrainian professional education. Українська професійна освіта: науковий журнал* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2022. Вип. 11. С. 74-82. DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2022.11.275542>
 10. 10 клас Підручники географії <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/10-klas/19-geografya-10-klas/>
 11. 11 клас Підручники 11 клас Підручники <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/11-klas/17-geografya-11-klas/>

Блок «ШКІЛЬНЕ ГЕОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО І ТУРИЗМ»

1. Бугрій В. С. Шкільне краєзнавство в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : монографія. Суми: Вид-во «МакДен», 2011. 340 с.
2. Єрмаков В.В. Комплексне використання внутрішніх вод Полтавської області як об'єктів туризму і рекреації // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол. : Любіцева О.О. (гол. ред.) та ін. Київ: Альфа-ПК, 2018. Вип. 45. С 90-99
3. Кузьма-Качур М. І., Горват М. В. Основи краєзнавства: навч. посібн. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 256 с.
4. Копилець Є. Географічне краєзнавство у чинних навчальних програмах із позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку // Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 року. Кропивницький : ЛА НАУ, 2019. С. 293-299.
5. Олішевська Ю.А. Шкільне географічне краєзнавство. Навчальний посібник. Київ: «ФО-П Кравченко», 2020. 175 с.
6. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. Х.: ХНАМГ, 2008. 541 с.
7. Основи краєзнавства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / кол. авт.; за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О. П. Реєнта. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 276 с.
8. Полтавська область: Природа, населення, господарство. 2-ге вид., доп. і перероб./ За ред. К.О. Маца. Полтава: Полтавський літератор, 1998. 336 с.
9. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2011. 338 с.
10. Чеховська Л.Я., Сіренко Р.Р. Основи краєзнавчо-туристичної діяльності : Навч. посіб. Львів : Вид-й центр АНУ імені І. Франка, 2007. 172 с.

Блок «ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ»

1. Багров М. В., Боков В.О., Черваньов І.Г. Землезнавство. Київ : Либідь, 2000. 464 с.
2. Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2008. 342 с. URL:
3. Загальне землезнавство. Книга 1 : навчальний посібник / авт.-уклад.О. Д. Лаврик. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. 112 с.
4. Загальне землезнавство. Книга 2 : навчальний посібник / уклад. : О. Д. Лаврик, О. І. Ситник, В. В. Цимбалюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 214 с.
5. Самойленко В.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Природничо-географічне моделювання як аналітично-технологічний інструмент сучасної ландшафтної екології. *Науково-теоретичний журнал «Ландшафтознавство»*, Вінниця, 2022, 2 (2). С. 84-101. DOI: 10.31652/2786-5665-2022-2-84-101.
6. Гончарова Л. Д., Серга Е.М., Школьнік Є.П. Клімат і загальна циркуляція атмосфери: Навчальний посібник. Київ : КНТ, 2005. 251 с.
7. Гідрологія : навч. посіб. для студ. Спеціальностей: 014 Середня освіта (географія), 103 Науки про Землю, 106 Географія /уклад. Смирнова В. Г. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. с. 170.
8. Марисова І.В. Біогеографія. Регіональний аспект: Навч. посібник. 2-ге вид., перероб. І доп. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 128 с.
9. Свинко Й.М., Сивий М.Я. Геологія: Підручник Київ : Либідь, 2003. 480°с.
10. Шищенко П. Г., Гавриленко О. П. Прикладна Екологія: підручник. Київ: ПВТП «LAT&K», 2020. 440 с.

Блок «ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ»

1. Влах М., Котик Л. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 344 с.
2. Книш М. М. Політико-географічна глобалістика : навч. посібник / М. М. Книш, Л. І. Котик. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – 484 с.
3. Немець К. А., Немець Л. М. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: монограф. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. 228 с.
4. Савчук І. Г. Словник суспільної географії. URL: <https://geohub.org.ua/geography>
5. Систематизація і класифікація в географії : Методичні вказівки до вивчення теми курсу «Основи наукових досліджень» для студентів напряму підготовки 6.040104 Географія / О. Г. Корнус; А. О. Корнус. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – 28 с.
6. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С. та ін. Методологічні засади географії: підручник. – Одеса : Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 352 с.
7. Цілі Сталого Розвитку: Україна: національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – К., 2017. – 176 с.
8. Шуканов П. В. Методологічні підходи до вивчення трансформації суспільно-

географічних систем у старшій та вищій школі. / Колективна монографія за наук. ред. д-ра пед. наук Л. П. Вішнікіної. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 41-64.

Блок «ГЕОГРАФІЧНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ»

1. Аналіз космічних знімків у геоінформаційних системах : робочий зошит. Частина 2 / С. М. Бабійчук, Т. Л. Кучма, Л. Я. Юрків, О. В. Томченко ; за ред. С. О. Довгого. Київ. Національний центр «Мала академія наук України». 2021. 224 с.
2. Даценко Л. М. Основи геоінформаційних систем і технологій : навч. посібник / Л. М. Даценко, В. І. Остроух. – К. : ДНВП «Картографія», 2013. – 184 с.
3. Даценко Л. М. Навчальна картографія в умовах інформатизації суспільства: теорія і практика. Монографія / Л. М. Даценко. – К. : ДНВП «Картографія», 2011. – 228 с.
4. Дистанційне зондування Землі: аналіз космічних знімків у геоінформаційних системах : навч.-метод. посіб. / С. О. Довгий, С. М. Бабійчук, Т. Л. Кучма та ін. Київ. Національний центр «Мала академія наук України». 2020. 268 с.
5. Основи дистанційного зондування Землі : історія та практичне застосування : навч. посіб. / С. О. Довгий, В. І. Лялько, С. М. Бабійчук, Т. Л. Кучма, О. В. Томченко, Л. Я. Юрків. Київ. Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 316 с.
6. Самойленко В. М. Дидактика географії / В. М. Самойленко, О. М. Топузов, Л. П. Вішнікіна, О. Ф. Надтока, І. О. Діброва. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 586 с.
7. Самойленко В. М. Географічні інформаційні системи та технології : підручник / В. М. Самойленко. – К. : Ніка-Центр, 2010. – 448 с.
8. Свідзінська Д. В. Методи геоекологічних досліджень : геоінформаційний практикум на основі відкритої ГІС SAGA: навчальний посібник / Д. В. Свідзінська. – К. : Логос, 2014. – 402 с.
9. Федій О. А. Методичні рекомендації по роботі з відкритою ГІС SAGA: навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. 85 с. <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15919>